

DERS KİTAPLARINDAKİ TASARIM SORUNLARI VE ÖĞRENCİLERİN ÖĞRENME DÜZEYİNE ETKİSİ*

DESİGN PROBLEMS IN THE COURSE BOOKS AND EFFECT OF THE
STUDENTS ON THE LEARNING LEVEL

Ata Yakup Kaptan*, Serpil Kaptan**

*Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Fak. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş
Eğitimi Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi Atakum/Samsun

**Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun Meslek Yüksek Okulu, Grafik Programı
Öğretim Görevlisi, Kampüs/Samsun
aykaptan@yahoo.com, skaptan@hacettepe.edu.tr

Özet:

Çağımız, birçok teknolojik gelişmeyi içeren bir bilgi çağıdır. Eğitim araçları da bilime ve teknolojiye paralel olarak gelişmekte ve değişmektedirler. Bilgisayar, CD, internet gibi birçok modern interaktif (etkileşimli) araç olmasına rağmen, baskılı eğitim materyalleri hala ilgi görmektedir. İnsanlarla etkileşerek bilginin aktarılmasını sağlayan kitaplar çok önemsenmelidir ve bilgi estetik bir bütünlük içerisinde sunulmalıdır. Platon, estetik eğitimin, eğitimin temeli olduğunu söyler. Eğer estetik bilincin ve sanata ilginin geliştirilmesi gelişmiş bir toplum olmanın ilk şartı olarak düşünülürse, tasarım olgusunun önemi de net bir hale gelir. Kültür bakanlığı tarafından yayınlanan kitaplarda bulunan görsel problemlerin sebebi, düzenlemenin geçici çözümler ve çabuk-tüklenen resimler içermesidir. Estetik ve tasarımdan yoksun bir anlayış, eğitim açısından düşünce karmaşasına neden olacak ve benzer nedenler kitabı gerçek amacından uzaklaştıracaktır. Okullarımızda ana bilgi kaynağı olarak kullanılan kitaplarda öğrenme seviyesini olumsuz şekilde etkileyen ve niteliksel olarak eksik içerikten kaynaklanan bazı tasarım problemleriyle karşılaşılmaktadır.

Ders kitaplarının tasarımı, belirli tasarım ilkelerinin uygulanmasını gerektirir. Eğitim bilimciler, görsel öğrenmenin, çocukların öğrenmesinde etkili yöntemlerden birisi olduğunu belirtmektedir. Kitaplarda yer alan görsel öğelerin, metnin anlaşılmasını kolaylaştırdığı bilinmektedir. Bu yüzden, geleceğimiz olan çocuklarımıza estetik bir şekilde bilgi sunacak eğitimcilere ve grafik tasarımcılara her zamankinden çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Abstract :

Our era is an information era including many technological developments. The education equipments have also developed and varied in parallel to science and technology. Although there are a lot of modern interactive equipments like CD, computer and internet, the pressed education equipments are still in demand. The books which provide the transfer of information by interacting with people must be considered significantly, and the information must be presented in an aesthetic integration. Platon says: "aesthetic education is the basis of the education". If the development of aesthetic conscious and the interest in art is thought as the first stipulation to become a contemporary

* XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya'da Sözlü Bildiri olarak sunulan çalışmanın yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiş şeklidir.

society, the importance of design phenomenon becomes clear. The main cause of visual problems detected in the books published by the Ministry of Culture is that the arrangement includes temporary solutions and fast-exhausted pictures. A comprehension which is deprived of aesthetic and design will result in a thought chaos in the aspect of education, and such reasons will take the book away from its real purpose. The course books must reflect the expression of the knowledge with artistic merits by exciting the readers visually and aesthetically.

There are encountered with some design problems that result from deficient content qualitatively and influence the learning level in a negative manner in the books which are used as the main knowledge source at our schools. The design of course books necessitates the application of definite design principles. Educationists declare that the visual learning is one of the effective methods in learning of the children. It is known that the visual elements taking place in the books facilitate the comprehension of the text. So, educators and graphic designers, who will teach the knowledge in an aesthetic manner to our children that are our future, are needed much more than ever.

Anahtar Sözcükler: Ders kitabı, grafik tasarım, resimleme(illüstrasyon), tipografi

Keywords: Course book, graphic design, illustration, typography

GİRİŞ

'Bilgelikten ve estetikten yoksun bilgi tehlikeli, estetikten yoksun bir yaşamsa ilkel ve çirkindir'
Zafer Gençaydın

Teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmelerin sınırları zorladığı bir çağ olan yüzyılımızda, öğretim araçları, bilim ve teknolojiyle paralel olarak çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Etkileşimli CD, bilgisayar, internet, e-kitap vb. modern araçlara rağmen, basılı öğretim araçları geçerliliğini sürdürmektedir. Bir bilgi nesnesi olan kitap; bilginin paylaşılması, gelişmesi ve yaygınlaşmasını sağlar.

Belirli bir dersin programında öngörülen konuların işlendiği; öğrencilere bilgi, beceri kazandırmak amacıyla hazırlanmış temel bir kaynak olan ders kitabı; öğretimde en çok kullanılan görsel araçların başında gelmektedir(Uluğ,1991).

Aydınlanmanın, kültürleşme sürecinin en önemli kaynağı olan ders kitapları, bir toplumun gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergesidir. İnsanlarla birebir etkileşime girerek, bilginin paylaşımını sağlayan kitaplar, önemsenmeli; bilgi, estetik bütünlük içerisinde sunulmalıdır.

Platon: "estetik eğitim, eğitimin temelidir" der. Sanata ilginin ve estetik bilincin geliştirilmesi, çağdaş toplum olabilmenin ön koşulu olduğu

düşünüldüğünde, tasarım olgusu daha bir önem kazanır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı ders kitaplarında, düzenlemenin tasarım ilkeleri kapsamında kısa vadeli çözümler ve çabuk tüketilen resimlerle dolu olması, tespit edilen görsel sorunların temel nedenidir. Estetikten yoksun bir anlayışın 'eğitim açısından' düşünce karmaşasına yol açması gibi nedenler, kitabı gerçek amacından uzaklaştıracaktır. Ders kitapları, görsel olarak estetik haz uyandırarak, bilginin ve düşüncenin sanatsal değerlerle dışavurumunu yansıtmalıdır.

Eğitim bilimciler, çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğunu belirtirler. Eğitim açısından bakıldığında; çocuklara okutulan ders kitaplarında kapak tasarımı, tipografi, boyutlar, kağıt seçimi ve iç sayfaları oluşturan bölümlerdeki görsel düzenlemelerde problemler gözlemlenmiştir.

Çalışmanın yazarlarından Öğr.Gör. Serpil Kaptan'ın, 1999 yılı Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu ders kitabı hazırlık komisyonunun da 'İnceleme ve Denetleme Kurulu' bünyesinde Görsel Tasarım Komisyonunun da çalışmak üzere Hacettepe Üniversitesi tarafından görevlendirildiğinde, yapmış olduğu gözlem ve tespitlere dayanarak:

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun, ders kitaplarını tasarım eğitimi almamış (alan dışı) öğretmenlerle ve bilgisayar teknisyenleriyle hazırladıkları gözlemlenmiştir. Kitabın içeriğini oluşturan bilgi bölümlerini desteklemeyen hazır resimler (clip-artlar) kullanılmaktadır. Kitap resimlemelerinin uzman kişilerce, tasarımcılarla hazırlanmaması çocuğun bilgiye erişimini zorlaştırarak; estetik bilinç ve beğeni gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ders kitaplarımız; kapak tasarımından, tipografisine, kağıt ve baskı kalitesine, cilt yapımına kadar grafik tasarım açısından sorunludur, fakat çözümsüz değildir. Ders kitabı kapağı; kitap ele alındığında okuyucuyu ilk karşılayan ve kitap hakkında ilk izlenimleri oluşturan önemsenmesi gereken bir bölümdür. Ayrıca kitabın genelinde resimlemelerin düzensiz yerleştirilmesi, sayfanın tamamını doldurma isteği, gereksiz süslemeler, yanlış renk seçimi, okunaksız yazı, yalın ve sadelikten uzak bir anlayış, sorunun asıl kaynağıdır.

Ders Kitaplarında İllüstrasyon (Resimleme)

Ders kitaplarına, eğitim açısından bakıldığında resimlemelerin çocukların öğrenme düzeyine etkileri dikkate değerdir. Ahmet İşler'in(2003) Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim dergisindeki makalesinde belirttiği gibi; 'İster tek başına isterse yazı ile birlikte kullanılsın, görsel elemanların öğrenmeye olan katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla son yıllarda ülkemizdeki yazılı ders kitaplarındaki resimlemelerin (illüstrasyon) kullanımında bir artış olduğu görülmektedir. Ancak kullanılan resimlemelerin niteliği için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. (...) Kitapların görsel tasarım

kısımının bu işin uzmanı kişilerce yapılması gerekirken, genelde kitabın yazarının estetik ölçüleri doğrultusunda mevcut matbaanın olanaklarına göre gelişigüzel yapılması ve denetim yetersizliği bu konudaki olumsuzlukların temeli olarak görülebilir.'

Resimlemeler (illüstrasyonlar), haritalar, vb. görsel elemanların yerleşim düzeni, verilen bilginin kavranması bakımından etkisi, araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Başarılı resimlemeler, öğrenmeyi çabuklaştırırken, kötü resimlemeler öğrenciyi kitaptan uzaklaştırır.

Ders kitaplarında yer alan resimlemelerin pedagojik etkileri de çok önemlidir. Pek çok psikolog ve uzman bu konuda araştırma ve deney yapmıştır. Bilhassa 1.ve 2.sınıf çocukları illüstrasyon yerine fotoğraf gösterildiğinde hatırlama gücünü çekmektedir.Çocuklar fotoğrafta gördüklerinden çok daha düşsel bir dünyada yaşamaktadırlar ve fantezilerini geliştiren resimlemeler gördükçe, daha yaratıcı olurlar. İlkokula başlarsan çocuklar ders kitaplarında gördükleri çok çeşitli resimlemelerle zamanla bilgi edinmeyi öğrenirler, bu arada gizli bir sanat anlayışı geliştirirler. Çocuklar karşılaştıkları görsel imajlarda görsel kalite ve estetik değer buldukları takdirde, algılama daha kolaylaşır.

(Wolff ve Levin,1979) Piaget, Inhelder ve Zaporozhets adlı psikologlar ise çocuğun düş gücünün bilhassa beyinsel aktivitesine bağlı olduğunu iddia etmektedirler. Hatırlamanın iyiye götürülmesi ve aşama kaydetmesi, çocuğa mükemmel imajlar gösterildiği takdirde mümkün olabilir. Etkin görüntü, çift ilişki öğrenmeyi geliştirir (Erkmen, 2003).

Resimlemeler, sayfa düzeninde görsel odak noktası oluşturarak, öğrencinin algısını yönlendirir. Ayrıca,

tasarımda bütünlük ve denge sağlamak için resimleme kullanımına gidilir. Gerekli yerlerde tasarımın bir parçası olarak kullanılan beyaz boşluklar, yalınlığın ve bütünlüğün oluşmasını kolaylaştıracaktır. Resimlemeler, okunurluğu artırıcı ve vurgulayıcı unsurdur. Resimleme ve tipografi, gözün tasarım yüzeyi üzerinde izlediği hareket sırasına göre yerleştirildiğinde, öğrencinin kavrama düzeyine olumlu yönde katkısı olacaktır.

Resimleme sanatçısı Nazan Erkmen'e göre (2003), çocuklar için yazılan ve çizilenler, en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak, çizmek çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde, özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir. Bir kitabın kapağını, cildini, tipografisini, yazı boyutunu, yazı karakterini, satır alanlarını, renklerini, baskı tekniğini, kitapla ilgili her türlü ayrıntıyı düşünmek ve değerlendirmek zorundadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, ders kitaplarında ciddi sorunlardan biri de tipografidir. Öğrencilerin görüntü ve yazı öğelerinin birbirini bütünlemeden, eldeki yazı uzaklığına göre yanlış yazı boyutu seçimi ile verilen bilgiyi okumakta zorluk çektiği görülmüştür. Öğrencinin okuyamadığı veya okumakta zorluk çektiği bir metni kavraması beklenemez.

Ders Kitaplarında Tipografi (Yazı Tasarımı ve Karakter Seçimi)

Tipografi, bilindiği gibi; yazı karakterlerinin bazen iki veya üç boyutlu, bazen de sanal ortamdaki bir yüzeye, çeşitli tasarım ilkeleri doğrultusunda düzenlenmesidir. Tipografinin Türkiye'deki gelişimi, Cumhuriyetin ilanı ve Atatürk'ün harf

devrimiyle farklı bir süreç içinde yer almıştır. Özellikle Arapça kökenli Osmanlıcadan, Latince kökenli yeni Türk abc'sine geçişimiz ve bu sürecin seksen yıl gibi az bir zaman dilimine yayılması tipografiyi, ders kitapları kapsamında daha bir önemli kılmaktadır.

Bu gelişme, beraberinde tasarıma yönelik birtakım işlevsel amaçları da önemli kılmaktadır. Ders kitaplarında, tipografinin temel amacı bilgilendirmektir. Kitap sayfası düzeninde görsel ve tipografik unsurlar, tasarım yüzeyleri içinde birbirleriyle etkileşim halindedir. Bir eleman diğer elemanın algılanırlığını etkiler. Bu nedenle ders kitaplarındaki tipografi kullanımını çocuğun algılama düzeyine yönelik tasarlanmalıdır.

Batı kültüründeki yazılı iletişim, Eski Yunanlılardan bu yana; sol üstten sağ alt köşeye doğru yönelen, yatay ve çizgisel bir sıra izler. Bu hareketin yönü, grafik tasarım yüzeylerinin düzenlenişindeki temel kriterlerden birisidir(Becer,1997).

Göz, tasarım yüzeyi üzerinde öncelikle şekil ve renk alanlarını algılar. Daha sonra metin ve yazı elemanları algılanır. Bu nedenle, bir metne öğrencinin dikkatini çekmek, onu görsel lekelere dönüştürmekle mümkündür.

Ders kitaplarında, eldeki okuma uzaklığına göre yazı büyüklüğü (punto) seçimi, fon ve yazı ilişkisi de düşünülerek düzenlenmesinde yarar vardır. Kitabın içeriğinin ne olduğunu, kimin ve ne sıklıkla okuyacağını düşünerek tasarıma yön verilmelidir. Fontların (yazı karakteri) kullanım amacına göre, tırnaklı tırnaksız (serifli-serifsiz) fontlar ve süslü karakterlerin seçimi okunurluğu etkilemektedir. Süslü karakterlerin, karmaşık yapılarıyla, okunurluğu zorlaştırdığı söylenebilir. Ayrıca süslü ve kaligrafi içeren

yazılarda, büyük karakterler yan yana kullanılmamalıdır. (...) bazı yazı karakterlerinin diğerlerinden daha kolay okunur olması yazı karakterleri seçiminin en önemli ayırt edici niteliğidir. Okunurluk, her şeyin hoşnut edici bir okuma yaratmasıdır. Okunurluk yazı karakteri ve harf ölçüsüne bağlı iken okuturluk bütün tasarımda temellenir (Sarıkavak,1997). Yazı karakterleri, hedef kitlenin kimliği düşünülerek seçilmeli, gereksinmeye göre ikiden fazla harf karakterlerinin bir arada kullanılmamasına özen gösterilmelidir. Özellikle öğrencinin algılama düzeyi ve yaş grubu, tipografîyi belirleyen unsur olarak dikkate alınır.

Satır uzunluğu; satırlar, kelimeler ve harfler arasındaki boşluk(espas), yazı-fon ilişkisi, yeterli kontrast gibi temel ilkeler okunabilirliği yönlendirir(Megs,1995).

Tasarımcı, yazı üzerindeki hareket unsurunu görsel elemanlar yardımıyla oluşturur ve vurgu unsuruyla hareketin devinimini sağlar. Vurgu hareketi yoğunlaştırarak duraksamalar ve patlamalarla izleyicinin etkileşimini sürekli kılar. Uygun ve yerinde yapılan vurgulama, mesajın iletimini kolaylaştırarak bilginin kalıcılığını sağlar.

Ders Kitaplarında Renk

Ders kitaplarında biçimsel diğer faktörler kadar önemli bir unsur da renktir. Rengin kitap ve öğrenci üzerindeki etkisi tartışılmaz. Renk, ayrıca güncel yaşamımızın da önemli bir parçasıdır. Kıyafetlerimizden, ofisimize, internetten, trafik ışıklarına kadar geniş bir yelpazenin kapsamında yer alır. Renk, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemli bir eleman olduğu gibi, grafik iletişimin sağlanmasına da katkıda bulunur.

Renk, fizik olarak ele alındığında, bu kavramı bir enerji yayılımı olarak düşünürüz. Fakat renk olgusu gerçekte, ancak bilinç seviyesinde mevcuttur. Renk yapısının fizik ve kimya niteliklerinin yanı sıra, bir de alıcının bulunması gerekir. Renk olgusu bir yandan bu alıcıya, yani rengi gören kimseye bağlı bulunduğundan, diğer yandan renk duyusunu meydana getiren faktörlerin çeşitliliğinden (kimyasal yönden etkilenme, duyu liflerinin türlü yollardan tahriki, bazı uyuşturucu maddelerin tesiri ve benzeri) dolayı hayli subjektiftir. Bu yüzden duyu organlarının ve renklerin fizik özelliklerinin yanı sıra bir takım psikoloji elemanlarını da göz önünde bulundurmaya mecbur-uz(Işingör, Eti ve Aşier, 1986)

Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık görsel yapı oluşturmaktadır. Rengin, çocuk psikolojisi üzerindeki etkileri ve içerdiği anlamlar, kitap tasarımında pek düşünülmemektedir. Soğuk renkler uzaklık ve derinlik etkisi yaratır. Sıcak renkler izleyeni neşelendirir, daha dikkat çekicidir. Örneğin: Kırmızı, sarı, turuncu gibi sıcak ve dikkat çekici renkler; yasaklamanın, uyarının ve şiddetin rengidir. Yeşil, mavi ve turkuaz gibi renkler, yasaklamanın olmadığını, özgürlüğü, rahatlığı ve bilgi vericiliği simgeler. Siyah korku, yas ve ölümün, beyaz saflığın ve bakireliğin simgesidir. Bu psikolojik etmenler, öğrenciler için hazırlanan ders kitaplarında gerek bilinçsizlik, gerekse de kitabın baskı kalitesindeki farklı renk değişimlerinden kaynaklanan sorunlarla artmaktadır.

Rengin psikolojik etkisi, kitap için gerekli bütün tasarım ilkelerinde dikkate alınmalıdır. Kitabın kapağından sayfa yüzeyine, tipografisinden

resimleme seçimine kadar geniş bir yelpazede yer alır.

Ders Kitaplarının Tasarlanmasında, Önemli Bir Sorun Olarak Kağıt Seçimi- Kitap Boyutu- Ciltleme

Ders kitaplarının tasarlanmasında göz ardı edilen önemli bir ayrıntı da, kitabın fiziki tasarımıdır. Kitabın fiziki yapısı öğrenciyi ilk karşılayan ve kitaba ilk dokunmasıyla başlayan önemli bir unsurdur. Çünkü öğrenci için kitaba dokunmak, onu açarak incelemek ve hatta kucaklamak, kitabın bilgisel ve içerik boyutundan önce gelir. Bu karşılaşma ne kadar sıcak ve bilinçli olursa, öğrencinin kitaba olan ilgisi bir o kadar artacaktır. Bu fiziki etmenler genel olarak, kitap boyutu, ciltleme ve kağıt seçimidir.

Kitap için cilt yapımı ve seçimi, önemli bir zanaattır. Cilt, kitabın içeriğinden ayrı gibi görülse de, onu bütünleyen önemli bir aşamadır. Sahip olduğumuz teknolojide, basılan ders kitapları, eğitim-öğretim döneminin ortalarında ciltlerinden ayrılmaktadır. Baskı teknolojilerindeki gelişmelere rağmen, eski kitaplarla bugün basılan kitaplar arasındaki fark hemen hissedilir. Kitapçılarda satılan en güzel kitaplar bile eski kitapların yanında sönük kalır, acaba kitaba verilen değer azaldı mı? Ders kitapları öğrencinin sürekli yanında taşıdığı ve açıp okuduğu bilgi ileten kaynaklardır. Bu nedenle dayanıklı ciltleme, doğru kağıt seçimi, kitabın ömrünü uzatacaktır.

Ders kitaplarında yanlış kağıt kullanımı, bilginin çocuğa ulaşmasını zorlaştırır. Kalın ve çok sayfalı kitaplarda beyaz kağıt, siyah renkli yazıyla olan zıtlığı artıracığından uzun süreli okuma sürecinde öğrenciyi rahatsız edecektir. Genelde Türkçe ve tarih konularının yer aldığı kalın

kitaplarda krem renkli veya hafif sarı olan kağıtlar okuyucuyu rahatlatacaktır. Ancak resimli kitaplarda bu tür kağıtlar resmin etkisini azaltacağından pek fazla tercih edilmez. Ders kitaplarında önemli bir sorun, ince gramajlı kağıt seçimidir. Bu kağıtlar çok fazla kullanılmamalı; çünkü geçirgenlik artacağından bir sayfadaki resmin veya yazının görüntüsü diğer sayfadan görülebilir. Böylece okunurluk açısından olumsuz sonuçlar doğacaktır.

Kitap boyutları, çocuğun yaş grubu ve tasarımın içeriğine göre seçilmelidir. Yaş grubu küçüldükçe, kitap boyutları artırılabilir. Küçük yaştaki çocuklarda, resimlemeler ve yazı boyutları büyük olacağından, kitap boyutları onların öğrenme düzeyine göre hesaplanmalıdır. Büyüklere yönelik, test-ödev amaçlı, tüketime yönelik birkaç haftalık kitaplarda ise, boyutlar küçültülerek ekonomik koşullarda göz ardı edilmemelidir.

Sonuç ve Öneriler

Yazarlar ve araştırmacılar, kitabın içeriğini ne kadar nitelikli bilgilerle beslemiş olursa olsun, ders kitapları, bir tasarımcı aracılığıyla hazırlanmamışsa; beraberinde ciddi sorunları da getirir.

Tasarım; bir madde, kalıp ya da süsleme yapmak değildir. Bir tasarım, kendi içinde bir yapıya ve bu yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır(Becer,1997). Ders kitapları tasarımları, belirli tasarım ilkelerini uygulamayı ve deneyimlerden elde edilen bilgilerin, kullanımı zorunlu kılar.

Resimlemeler, metnin (bilginin) kavranmasına yardımcı ve dersin sevilmesinde etkili olmalıdır. Resimlemelerin (illüstrasyon) özelliği işlevselliğidir. Konunun - bilginin anlatımı esastır. Ders kitaplarında

kullanılan resimlemelerde metin-resim ilişkisine önem verilmesi gerekmektedir. Kitap resimlemeleri, haritalar, grafikler, tablolar ve diyagramlar, öğrenmeyi kolaylaştırıcı görsel elemanlardır. Bu elemanlar anlatan değil, gösterendir. Sözel olanın, görsel yolla anlatımıdır. Bu nedenle görsellik, bilginin kalıcı olması ve çocuğa estetik bilincin yerleştirilmesi açısından önemlidir. Görsel ve estetik eğitim kavramları, ders kitaplarına uygulandığında; kitaplar, bilginin estetik ve sanatsal değerlerle birleştiği iletişim araçları olacaktır. Resimlemeler; çocukların yaş düzeyine ve psikolojisine uygun olmalıdır. Ders kitaplarında yer alan resimlemelerle estetik bilinç kazanan çocukların, görsel sanatlara olan ilgileri de artacaktır.

Sayfalar arasında bütünlüğün devamını sağlamak için, kullanılan yazı karakterleri, renk, biçim tutarlı bir birliktelik içerisinde sürekli olmalıdır. Yalın bir tasarımın algılanırlığı yüksek olacaktır (Pektaş, 2001). Düzenli ve sistemli hazırlanmış bir kitap, öğrencinin kısa sürede kitaba yoğunlaşmasını ve bilgiye erişimini sağlar.

Sağdan ve soldan hizalanmış yazı, okunurluğu zorlaştırdığı için yazının soldan hizalı sağdan serbest olması, gözün metni takibini kolaylaştırır. Metnin mümkün olduğu kadar kelime bölünmeden dizilmesi, okunabilirliği daha da artırır. Kontrastlık (zıtlık), tasarımda destekleyici ve tamamlayıcı bir unsur olarak düşünülmelidir. Okunurluğun artırılmasının amaçlandığı bölümlerde, genellikle zemin rengi ve yazı arasında kontrastlık yaratılmalıdır.

Renk, tasarımda hataları kapatıcı bir etken olarak değil, tamamlayıcı ve vurgulayıcı bir tasarım elemanı olarak kullanılmalıdır. Çoğu zaman renk, ilk algılanan grafik elemandır. Tasarımın amacı bilgi iletişimini sağlamaksa; renk, okunurluğu arttıracak ve mesajın iletilmesini destekleyecek nitelikte kullanılmalıdır. İlköğretim birinci kademe öğrencileri için hazırlanan kitaplarda, sıcak renkler tercih edilmelidir. Kitap kapak tasarımıyla ve sayfa düzenlemesiyle dikkat çekici olmalıdır.

Ders kitaplarında, işlevselliği olmayan, aşırı süsleme vb. elemanların çıkartılması, algılanırlığı kolay, yalın bir görüntü oluşturacaktır. Yazı karakteri, renk, biçim tutarlı bir birliktelik içerisinde olduğunda, bilgi aktarımı kolay olacaktır.

Kitap boyutları belirlenirken, okul öncesi eğitim ve ilköğretim yaş gruplarında hayal gücünü besleyen, ilgi ve heyecan uyandıran, farklı kitap boyutlarıyla standart dışına çıkılmasında yarar vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu, ders kitabı hazırlık komisyonu bünyesinde görsel tasarım birimi oluştururken; Türkiye'deki birçok üniversitenin eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümleri ve güzel sanatlar fakültelerinden, bu konuda uzmanlaşmış öğretim elemanlarını kurula almalıdır. Kitap tasarımı, bu alanın uzmanlarıyla oluşturulan bir ekiple hazırlandığında tespit edilen sorunlar daha kolay çözülecektir. Geleceğimiz olan çocuklara bilgiyi; estetik bir biçim de sunacak eğitimci ve grafik tasarımcılara her zamankinden daha çok gereksinim vardır.

Kaynaklar

BECER, Emre.(1997), “İletişim ve Grafik Tasarım”, Dost Kitapevi, Ankara, s.31,32.

ERKMEN, Nazan.
<http://www.netyorum.com/sayi/142/20030821-08.htm> (25,12,2004)

İŞİNGÖR, Mümtaz.(1986), Eti, Erol., Aslıer, Mustafa. “Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik, Resim”, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Ders Kitapları Dizisi, Ankara, s.45.

İŞLER, Ahmet.(2003), Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Dayandığı Temel İlkeler ve Sağladığı Katkılar, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:157 Kış, Ankara:2003

KIRIŞOĞLU, Olcay.(2002), “Sanatta Eğitim”, Pegem-a- Yayınları, Ankara.

MEGS, Fihilip.(1995), “**Typographic Design, Form and Communication Van Nostrand**”, Reinhold Company inc. New York, s.82.

PEKTAŞ, Hasip.(2001), “İnternette Görsel Kirlenme”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Sayı:400, Ankara.

SARIKAVAK ,N.Kemal. “**Tipografi-nin Temelleri**”, Doruk Yayınları, Ankara:1997.

ULUĞ, Fevzi.(1991) “**Okulda Başarı**”, Remzi Kitapevi, Ankara, s.121.